

УДК 37.011.3

DOI 10.31652/2415-7872-2022-71-14-17

ОЛЕНА АНТОНЮК

orcid.org/0000-0003-4363-3273

alena.antonyuk1978@gmail.com

аспірант кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет
вул. Преображенська, 8, м. Одеса

КОУЧИНГОВИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто та проаналізовано поняття коучингу як педагогічної технології навчання сучасної освіти. Застосування інноваційних освітніх технологій є актуальним питанням сьогодення. У зв'язку з цим зумовлюється необхідність удосконалення дидактичних підходів до навчання в закладах освіти. Це дасть змогу підготувати вмотивовану до навчально-пізнавальної діяльності, здатну до саморозвитку особистість з високим рівнем професійної компетентності, мобільності, комунікативності, а також адаптивності до змін, відповідальності за результати власної навчальної та професійної діяльності. Автор проаналізував технологію коучингу як інновації під час викладання різних дисциплін. Закцентовано увагу на тому, що коучинг відкриває нові можливості для вдосконалення процесу навчання. Обґрунтовано необхідність упровадження методу коучингу як інструменту розвитку студентів та саморозвитку вчителів та викладачів.

Наведено переваги використання цього методу, який зарекомендував себе у сфері бізнес-консультування й на сьогодні отримав свій розвиток у педагогічній практиці.

Доведено, що коучинг у сфері освіти є інноваційною технологією, здатною спрямувати внутрішні ресурси викладача і того, хто навчається для досягнення бажаного результату і може розглядатися як інструмент підвищення ефективності взаємодії всіх елементів освіти.

Ключові слова: коучингові технології, педагогічний коучинг, коучинг, коучингова компетентність.

OLENA ANTONYUK

graduate student of the Department of Banking,
Odessa National Economic University
St. Preobrazhenska, 8, Odessa

COACHING APPROACH IN LEARNING AS A INNOVATIVE EDUCATION TOOL

The purpose of the article is to introduce and analyze coaching as a concept of a teaching method in the modern education process. Nowadays the use of innovative technologies is an emerging issue as our future is marked by a significant degree of uncertainty. It requires some improvement of deductive teaching strategies across educational institutions. And this in its turn would enable to encourage a new level of engagement and motivation, leading to an enhanced experience for attendees; self development that brings them to the top most category of highly competent, professional employees. Coaching provides, with other soft skills alongside, a sense of responsibility for academic performance and work activity.

The coach does not act as a subject expert, but rather is focused on facilitating efforts of the attendee to unlock their own potential. After all, a coach is not necessarily a designated individual: anyone could take this approach with others. This insight helps individuals to improve their performance by distracting them from their inner dialogue and the critical voice in particular. The study reviews aims, content and style of teacher-to-student interaction in terms of the improving educational system in Ukraine. Thus, the role of teacher as a social agent is being reshaped and, obviously, expects key competences revision. Considerable attention is paid to coaching techniques as a new way to teach subjects; opening up still scope for enhancement. Benefits of the method entail that it has performed well in business consulting so far and is notably gaining traction in education.

This paper has clearly shown that the offered method can be introduced as a tool to keep internal qualities of teachers and students on the right track for success and as a reliable linkage of all parts of the system.

Key words: coaching technologies, pedagogical coaching, coaching, coaching competence.

Актуальність застосування інноваційних технологій у системі освіти обумовлена зростанням вимог до ефективності та результативності процесу навчання. Запит, що виходить від сучасного суспільства до освітніх технологій, пропонує по-новому подивитись як на роль педагога, так і на сам процес навчання, що, власне, вимагає перегляд технологій навчання та компетенцій викладача вищої школи.

Багато традиційних професій можуть зникнути впродовж однієї зміни поколінь, натомість з'являтимуться інші, з невідомими на сьогодні характеристиками. Саме тому в змісті формальної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти все більше уваги приділяється формуванню й розвитку загальних (універсальних, ключових тощо) компетентностей і необхідності вчитися впродовж життя. Попри значну кількість сучасних педагогічних технологій, що використовують у підготовці кваліфікованих робітників, вони мають обмежений потенціал щодо розкриття творчого потенціалу учнівської молоді, підвищення рівня

мотивації до навчання та професійної діяльності. Такою педагогічною технологією, яка дасть змогу задіяти особистісний потенціал тих, хто навчається, сформувати у них готовність та здатність до самостійної навчально-пізнавальної діяльності, згенерувати вміння використовувати всі можливі ресурси для досягнення поставлених цілей та реалізації завдань, уміння самостійно здійснювати, коригувати та контролювати свою діяльність, є коучинг.

Досліджуючи питання коучингових технологій у педагогіці, ми звернулися до праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Технологію коучингу досліджували здебільшого зарубіжні автори: Мєрилин Аткинсон [1], Тімоті Голві [2], Джон Уїтмор [9], Е. Парслоу [6], Майлз Дауні [4] та інші. Серед вітчизняних науковців можемо виокремити праці І. Голіяда [3], М. Чепіль [1], А. Ківшик [5], О. Тіщука [8] та інших. Однак, неоднозначним залишається розуміння поняття коучингу в освітній сфері, формування коучингової компетентності педагога, можливості використання методик і технік коучингу в системі вітчизняної освіти, організації взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Мета статті – висвітлення коучингу як ефективної технології навчання, обґрунтування доцільності її використання в освіті.

Навчання – процес взаємний, без активної участі в ньому самих студентів досягти високого рівня їхньої підготовки практично неможливо, яку би високу майстерність і знання не мав викладач. Це накладає певні обмеження на впровадження інноваційних методик викладання, які далеко не завжди можуть виявитися успішними (результативними). Отже, чималу роль успішності студента відіграє його особиста мотивація до навчання й здатність мобілізувати сили задля досягнення результату.

Досвід показує, що для багатьох студентів характерна невисока зацікавленість у здобутті освіти. Вивчення деяких, як багатьом здається, «несуттєвих» дисциплін сприймається ними як нудна та важка робота. Здобувач освіти не завжди бачить сферу застосування отриманих знань та практичної доцільності у вивченні дисципліни. Зокрема, таке ставлення до навчання властиве деяким студентам, які вивчають вищу математику. Їм видається, що це занадто теоретична дисципліна, знання якої не пригодяться в майбутній професії.

Як результат, багато студентів навчальну діяльність сприймають формально, не прагнуть до високих результатів, не реалізують свій потенціал. Водночас, дуже мотивовані студенти не завжди можуть отримати достатньо уваги від викладача, займатися проектною роботою й саморозвитком під контролем досвідченого наставника через високу зайнятість педагога його поточною роботою. Виникає необхідність реформування та модернізації підходів до навчання з боку викладача.

Одним із сучасних напрямів в освіті (особливо в бізнес-освіті) є «коучинг». Це новий підхід у педагогічній науці та практиці, основна ідея якого полягає в розкритті внутрішнього потенціалу учня. Термін «коуч» в освітньому середовищі вперше з'явився в середині XIX століття в англійських університетах. Він застосовувався стосовно студентів-наставників, які допомагали своїм колегам готуватися до іспитів. Пізніше, у 80-ті роки XX століття, поняття «коуч» використовувалося, здебільшого, у сфері спортивної освіти, цей новий термін відрізнявся від добре відомого «тренер». «Коуч» – це викладач-мотиватор, який дозволяє усвідомити студенту, що той є тренером самому собі. У вищій освіті без спортивної спрямованості «коучинговий» підхід отримав новий імпульс до розвитку, коли його почали застосовувати на практиці в одній із шкіл Норвегії на початку XXI ст.

Основна мета коучингу полягає не в тому, щоб передати студенту знання, а в тому, щоб стимулювати самонавчання. Перед викладачем постало завдання показати студенту потрібність інформації, що вивчається, її обґрунтованість і застосовність, навчити знаходити, перевіряти та інтерпретувати отримані знання. Із сучасним рівнем інформатизації стає важливим уміти відрізнити корисну інформацію від марної. Також варто зазначити, що суть коучингового підходу полягає в розкритті внутрішнього потенціалу студента.

Коучинг в освіті характеризується особистісним підходом до кожного студента, підтримкою, усвідомленою участю в процесі й досягненні конкретних результатів, у виявленні сильних та слабких сторін кожного студента. Найголовніший акцент коучингу у вищій освіті – індивідуальний підхід для підвищення ефективності та результативності в процесі навчання.

Власне, коуч-технології передбачають певні вимоги до педагогів: дотримання етичних норм, дотримання коуч-позиції, відсутність оціночного судження, уміння довести студента до певного результату, уміння слухати й чути студента, а також уміння встановлювати відносини зі студентом, що базуються на довірі та взаєморозумінні. Такі відносини необхідно підтримувати не лише на початкових етапах, а упродовж усього періоду навчання. Роль коучингу у вищій освіті полягає в тому, щоб поліпшити якість комунікацій, підвищити результативність конкретного студента, групи загалом.

Використання коучингу в системі вищої освіти України є особливо важливим, оскільки сьогодні сучасний ефективний викладач вищої школи – це фахівець, що поєднує в собі безліч ролей, таких як: консультант, наставник, тьютор, фасилітатор, коуч, дослідник, мотиватор, аналітик і менеджер

інформаційних ресурсів, експерт, методолог, який вибирає зміст навчання, підбирає і розробляє технології навчання й організації навчального процесу тощо.

Коучинг в системі вищої освіти України може бути використаний як універсальний інструмент, який дає можливість ефективно працювати на суб'єкт-суб'єктному рівні, тобто керувати собою, допомагати іншим у розвитку особистісного потенціалу, у підвищенні особистої ефективності, розвивати ефективні комунікації, будувати конструктивні взаємини з колегами, створювати і розвивати систему вищої освіти, що максимально ефективно працює на результат розв'язання актуальних завдань тощо [6, с. 144].

Одним із напрямів коучингу, який активно розвивається і ґрунтується на коучингових підходах Тімоті Голві, Майлза Дауні, є педагогічний коучинг. Педагогічний коучинг (від англ. coaching – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, підготовляти до вирішення певних завдань) – це різновид освітньої технології, що сприяє розвитку потенціалу особистості та групи людей (команди, організації), що забезпечує ефективну реалізацію цього потенціалу. Педагогічний коучинг як технологія особистісного та професійного розвитку формує унікальний стиль педагога-коуча, який він проектує у відповідності до власних запитів та самовдосконалення, сприяє всебічному розкриттю потенціалу студента, що є головним в освітній діяльності.

Педагогічний коучинг стимулює зміну ролі викладача як партнера, який допомагає навчатися й коригує знання студентів, забезпечує високий рівень їх мотивування та професійно-особистісного супроводу. Це ефективна система взаємодії, у якій коуч визначає всі стадії процесу розвитку особистості, пов'язані з ними потреби в навчанні, стимулює інтерес до навчання й бажання вчитися.

Коучинг як педагогічна технологія ґрунтується на організації викладачем у ЗВО ефективної міжособистісної комунікації у форматах індивідуальних занять, консультацій, науково-освітніх проектів для: 1) мотивування та визначення мети; 2) планування для здійснення ефективних дій; 3) реалізації плану; 4) завершення (рефлексії).

Вивчення досвіду застосування коуч-технік на практиці в різних сферах дає можливість адаптувати їх для вищої школи. Методи GROW, SMART, які екстраполюються зі сфер менеджменту та психології в галузь освіти, коуч-техніки «Колесо життєвого балансу», «Рефлексії задоволеності просуванням до мети «від 1-го до 10-ти», «Лінія часу» забезпечать пошук ресурсів і можливостей для досягнення та візуалізації цілей, цінностей, рефлексії задоволеності своїми успіхами та ін.[11].

За допомогою чітких, логічно побудованих питань, спрямованих на актуалізацію внутрішніх ресурсів, викладач мотивує студентів, налаштовує на учіння, організовує на самостійне вирішення завдань і досягнення результату. Звичайно, відкриті запитання як основний інструмент коуча можна використовувати на заняттях різних видів у ВНЗ, однак, це вимагає відповідної організаційно-методичної підготовки та витрат часу.

Щодо впровадження коучингу в навчання, потрібно зазначити, що вчитель-коуч дотримується визначення Міжнародної Федерації Коучої (ICF), яке визнає особистий та професійний досвід учня й відноситься до кожного школяра як до цінного творчого ресурсу.

Викладачі в рамках коучингового підходу беруть на себе відповідальність за:

- підтримку учнів у проясненні ними поставлених цілей;
- створення ситуацій, за яких учні досягають успіху у вигляді самостійного відкриття;
- визначення для учнів стратегій та рішень для розвитку;
- наділення та розширення відповідальності та самоконтролю учнів.

Упровадження коучингового підходу в освітній процес (навчальні заняття, позааудиторні заходи, проекти) відбувається за допомогою зміни принципів педагогічної взаємодії. Це дозволяє створити професійні стандарти освіти та вимоги до компетенцій викладачів.

Отже, можна сформулювати наступні професійні навички та компетенції викладачів:

- компетентність у сфері особистісних якостей (уміння бачити сильні сторони та перспективи розвитку кожного учня, уміння створити довірчі відносини, уміння організувати діяльність на досягнення результатів, здатність зберігати самовладання в ситуаціях з високим рівнем стресу, розвивати почуття професіоналізму та індивідуальності) [2];

- компетентність у постановці навчальних цілей і завдань (здатність залучати учнів до постановки цілей і завдань навчання, створення бачення найкращого результату навчання та шляхів його досягнення);

- компетентність у сфері мотивації (уміння створити умови для успіху кожного учня, уміння активізувати творчі можливості, заохочувати вихід за межі вимог програми, надавати можливості для постановки та вирішення проблем, пов'язаних з високим ступенем свободи та відповідальності за створення умов для розширення горизонтів знань);

- компетентність щодо організації навчального процесу (ураховувати та прислухатися до думок кожного учня, уміння встановлювати відносини співпраці з учнями та колегами та наділяти їх позитивними емоціями та почуттями, надавати психологічну та педагогічну підтримку навчального процесу через коучинговий підхід, створювати та змінювати можливості для навчання).

Отже, щоб навчання було успішним, необхідно, щоб його зміст відповідав потребам, вимогам та інтересам учнів. Для цього нам необхідно формувати у майбутніх педагогів коучингові компетенції та опанувати коучингові технології в освіті. З появою коучингового підходу пов'язано запровадження в освітню діяльність нових ролей педагога: педагог стає наставником, «коучем» групи й перестає бути ретранслятором знань, із якими можна ознайомитися й набути за належної старанності самостійно.

Коучингові технології в освіті вже впроваджуються в ЗВО України, але поодинокі. Для якісної трансформації освіти України потрібен комплексний підхід, який необхідно починати з формування необхідних коучингових компетенцій та навичок, які потрібно залучати до освітньої програми підготовки викладачів та вчителів.

Висновок. Коучинг відповідає вимогам сьогодення завдяки своїй високій ефективності. Досвід використання технік коучингу фахівцями різних галузей дає можливість упровадження коучингових технологій в освітній процес. Коучинг має значний потенціал ефективного використання в сучасній вищій світі, що призведе до зростання культури, якості та ефективності освіти. Потрібно активніше та широко використовувати цю інноваційну методику навчання. Водночас треба розуміти, що «універсальних ліків від усіх хвороб» немає. І використання коучингу має здійснюватися поетапно й плановірно. При цьому коучинговий підхід, на думку автора, відповідає концепції особистісно-орієнтованої освіти, яка довела на практиці свою високу ефективність.

Література

1. Аткинсон Мэрилин, Чойс Т. Рэй. Пошаговая система: Наука и искусство коучинга. Companion Group, 2010. 256 с.
2. Голви У. Тимоти. Работа как внутренняя игра: фокус, обучение и мобильность на рабочем месте. Москва, 2005. С. 194–233.
3. Голіяд І.С., Чернова Т.Ю. Філософія педагогічного коучингу. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. 2016. №3 (134). С. 106-112.
4. Дауни М. Эффективный коучинг: Уроки коуча коучей. Москва, 2008. 288 с.
5. Ківшик А. І., Чернова Т.Ю. Развитие профессиональной компетентности педагогических работников профессионально-технического учебного заведения: коучинговый подход : метод. реком. Хмельницький, 2015. 254 с.
6. Нежинська О. О., Тименко В. М. Коучинг як інструмент соціально-психологічної допомоги клієнту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2017. Випуск 23. С. 182-187.
7. Парслоу Э., Рэй М. Коучинг в обучении: практические методы и техники. Санкт-Петербург, 2003. 204 с.
8. Педагогічний коучинг: навч.-метод. посіб./ Т. Ю. Чернова, І. С. Голіяд, О. А. Тищук // [за заг. редакцією Д. Е. Кільдерова]. Київ, 2016. 166 с.
9. Тищук А. Коучинг. Это так просто? Киев, 2013. 52 с.
10. Уитмор Дж. Внутренняя сила лидера: Коучинг как метод управления персоналом. Москва, 2012. 309 с.
11. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ, 2012. 224 с.

References

1. Atkinson Mehrilin, Chojs T. Rehj. Poshagovaya sistema: Nauka i iskusstvo kouchinga [Step by Step System: The Science and Art of Coaching.]. Companion Group, 2010. 256 s.
2. Golvi U. Timoti. Rabota kak vnutrennyaya igra: fokus, obuchenie i mobil'nost' na rabochem meste [Work as an Inner Game: Focus, Learning and Mobility in the Workplace]. Moskva, 2005. S. 194–233.
3. Holliad I.S., Chernova T.Iu. Filosofiiia pedahohichnoho kouchynhu [Philosophy of pedagogical coaching]. Molod i rynok: shchomisiachnyi naukovy-pedahohichnyi zhurnal. 2016. №3 (134). S. 106-112.
4. Dauni M. Ehffektivnyj kouching: Uroki koucha kouchej [Effective Coaching: Lessons from Coaching Coaches]. Moskva, 2008. 288 s.
5. Kivshyk A. I., Chernova T.Iu. Rozvytok profesiinoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv profesiino-tekhnichnoho navchalnoho zakladu: kouchynhovy pidkhid : metod. Rekomendatsii [Development of professional competence of pedagogical workers of a vocational and technical educational institution: coaching approach: method. recommendations]. Khmelnytskyi, 2015. 254 s.
6. Nezhyńska O. O., Tymenko V. M. Kouchynh yak instrument sotsialno-psykholohichnoi dopomohy kliientu [Coaching as a tool of socio-psychological assistance to the client]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. 2017. Seriiia 11: Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika. 2017. Vypusk 23. S. 182-187.
7. Parslou E., Rehj M. Kouching v obuchenii: prakticheskie metody i tekhniki [Coaching in Education: Practical Methods and Techniques]. Sankt-Peterburg, 2003. 204 s.
8. Pedahohichnyi kouchynh: navch.-metod. posib. [Pedagogical coaching: teaching method. manual]/ T. Yu. Chernova, I. S. Holliiad, O. A. Tishchuk // [za zah. redaktsiieiu D. E. Kilderova]. Kyiv, 2016. 166 s.
9. Tishchuk A. Kouching. Ehto tak prostoz? [Coaching. It is so simple?] Kiev, 2013. 52 s.
10. Uitmor Dzh. Vnutrennyaya sila lidera: Kouching kak metod upravleniya personalom [Inner strength of a leader: Coaching as a method of personnel management]. Moskva, 2012. 309 s.
11. Chepil M. M. Pedahohichni tekhnolohii : navch. posib. [Pedagogical technologies: teaching. manual] Kyiv, 2012. 224 s.